

Familiens bruk av foreldrepenger etter fødsel

Notatet er skrevet av Loyd Rudlende og Rigmor Bryghaug 27.11.2017

Sammendrag

Fedrekvotens lengde er normdannende for fedres uttak av foreldrepenger. Ved endringer i fedrekvoten endres også perioden som fedrene velger å benytte av foreldrepermisjonen. 7 av 10 fedre tar ut nøyaktig fedrekvoten, verken mer eller mindre. Det vil si at de tar ut fedrekvoten etter det regelverk som gjelder til enhver tid, hvor de altså tilpasser seg nærmest umiddelbart. En mindre gruppe tar mer tid sammen med barnet enn fedrekvoten, noen mindre. Over tid har antall gjennomsnittlige dager for mors og fars uttak endret seg, nærmest i takt med endringer i fedrekvoten. Utviklingen etter reduksjon i fedrekvoten i 2014 er at gjennomsnittlig antall dager for mor har økt, og gjennomsnittlig antall dager for far har blitt redusert.

Fra 2011 er det endring i foreldrenes uttaksmønster når det gjelder dekningsgrad. Flere og flere velger nå 100 prosent dekningsgrad.

Det er flest fedre i aldersgruppen 31-35 år, og andelen som benytter seg av foreldrepenger er her størst. Nesten 93 prosent av fedrene i denne aldersgruppen har valgt uttak av foreldrepenger.

Fordeling på inntekt viser at det er fedre med høy inntekt som i større grad tar ut foreldrepenger enn fedre med lavere inntekt, og det er i fylker med de større byene hvor det er størst andel av fedre som benytter seg av foreldrepermisjon. Av den totale foreldrepengerperioden benytter fedrene seg av 19,5 prosent, resten går til mor.

Om lag 8 av 10 foreldrepar velger et uttaksmønster hvor mor tar første del av foreldrepermisjonen og far siste del. For familiene som valgte 80 prosent dekningsgrad er det slik at far i halvparten av tilfellene startet sitt uttak straks etter at mor var ferdig med hele sin permisjon. For familiene som valgte 100 prosent dekningsgrad var tilsvarende tall 40 prosent. Det betyr at mange fedre utsetter oppstarten av sin foreldrepermisjon, og til dels ganske lenge. I tillegg velger 1 av 5 fedre å kombinere foreldrepenger med arbeid (gradert uttak), det vil si 3 ganger så ofte som mødrene.

Populasjonen

Som grunnlag for dette notatet er det sett på data for mødre som har hatt minst én utbetaling av foreldrepenger, og hvor far har rett til fedrekvote, det vil si om lag 22 000 foreldrepar hvor begge har rett til foreldrepenger. Aleneforeldre, likekjønnede par og adoptivfamilier er ikke med i populasjonen.

Det er benyttet data fra NAV's foreldrepengerregister til og med september 2017. Analysene i dette notatet er basert på barnets fødselstidspunkt, som er bestemmende for hvilket regelverk foreldrene må forholde seg til.

Foreldrene kan motta foreldrepenger maksimalt frem til barnet er 3 år. For barn født i siste kvartal 2014 kan foreldre fortsatt ta ut foreldrepenger, men de aller fleste foreldrepar er ferdige med sitt uttak når barnet er 2 år og 9 måneder, eller før. Vi mener derfor at data pr. september 2017 gir et godt og representativt bilde. (Dette kommer vi tilbake til i avsnittet som omhandler alder på barnet ved foreldrenes siste uttak av foreldrepenger, figur 14.)

Dagens regelverk

Fra og med 1. juli 2014 har foreldre anledning til foreldrepermisjon ved fødsel i

- 49 uker/245 dager ved 100 % dekningsgrad (lønn inntil seks ganger grunnbeløpet/G i folketrygden), eller
- 59 uker/295 dager ved 80 % lønn/dekningsgrad.

Av foreldrepermisjonen er tre uker før fødsel og seks uker etter fødsel forbeholdt mor av medisinske årsaker. Av permisjonstiden er det bestemt 10 uker mødrekvote og 10 uker fedrekvote. For mor regnes seks uker etterfødsel som en del av mødrekvoten. Den resterende perioden er til valgfri fordeling mellom foreldrene.

Utvikling av fedrekvotens lengde. Fedrekvoten ble innført i 1993.

Fra og med 1. april 1993: 4 uker/20 dager

Fra og med 1. juli 2005: 5 uker/25 dager

Fra og med 1. juli 2006: 6 uker/30 dager

Fra og med 1. juli 2009: 10 uker/50 dager

Fra og med 1. juli 2011: 12 uker/60 dager

Fra og med 1. juli 2013: 14 uker/70 dager

Fra og med 1. juli 2014: 10 uker/50 dager

Fedrekvotens lengde er uavhengig av valg av dekningsgrad.

Fedres uttak bestemmes i stor grad av fedrekvotens lengde

Fedrekvoten har endret seg flere ganger siden den ble innført i 1993. Det viser seg at familiene i stor grad innretter seg etter det regelverk som til enhver tid gjelder. Både ved økning og reduksjon av fedrekvoten ser vi at fedrene ofte har uttak som samsvarer med de antall uker som tilsvarer fedrekvoten, og at fedrekvoten derfor er normdannende. Andelen fedre som har rett til foreldrepenger, men som ikke tar ut (0 dager) ligger jevnt på i underkant av 10 prosent. Se figur 8 for fylkesvise forskjeller for barn født 2. halvår 2014.

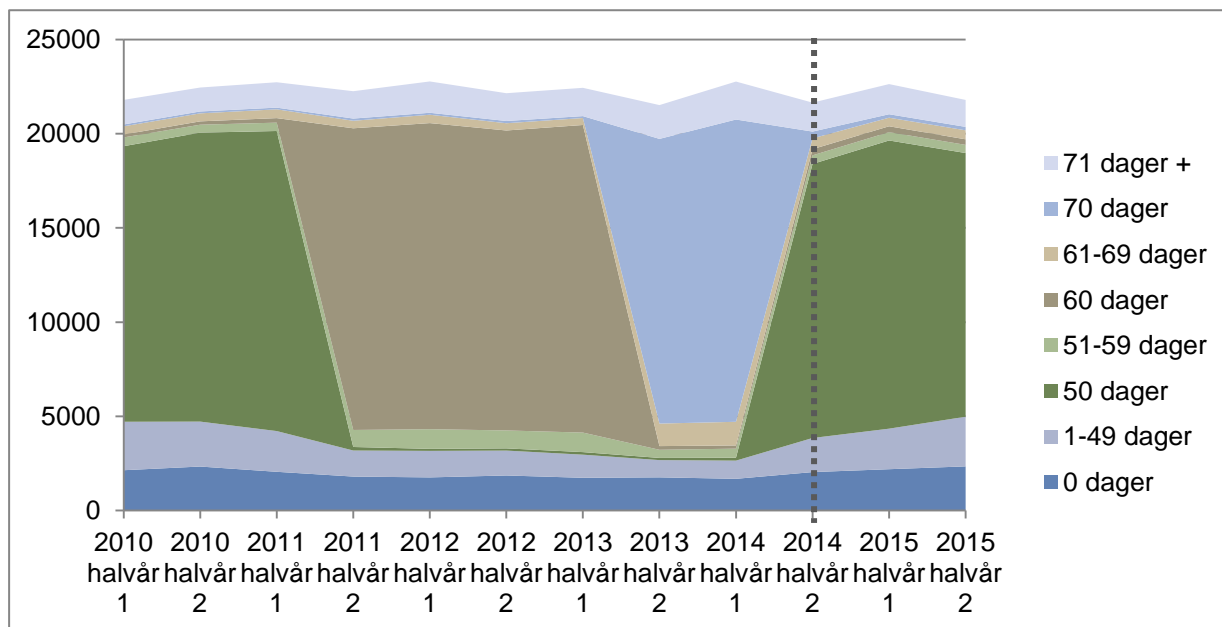
Fra 2009 til 1. juli 2011 var fedrekvoten 50 dager. Som figur 1 viser var det da 15-16 000 fedre (70 prosent) av om lag 22 000 som valgte 50 dager. For barn født mellom 1. juli 2011 og 1. juli 2013 gjelder 60 dager fedrekvote, og fedrene til barn født i denne perioden velger da 60 dager. 70 dager fedrekvote gjaldt kun ett år, fram til 1. juli 2014. Fedrene følger opp og tar 70 dager. Reduksjon til 50 dager gir samme utslag. Fedrene reduserer til 50 dager. Uavhengig av fødselstidspunkt for barnet er det om lag 15-16 000 fedre av om lag 22 000 fedre totalt som velger uttaksperiode som samsvarer med fedrekvoten som gjelder på det tidspunktet barnet er født.

Ved reduksjon av fedrekvoten og mødrekvoten i 2014 fra 14 til 10 uker ble samtidig fellesperioden/valgfri periode økt med 8 uker.

I figur 1 har vi valgt å ta med data også for barn født i 2015. Dette er mer usikre tall, men figuren viser samtidig et veldig tydelig bilde allerede nå når det gjelder fedres uttak. Fedrekvotens lengde er førstevalget for fedrene når de skal ut i foreldrepermisjon. (Antall dager i figuren er avrundet til hele dager.)

Ved utgangen av 2018 vil vi ha et fullstendig bilde når det gjelder barn født i 2015, og det antas ikke større endringer bortsett fra en økning i gruppen 50 dager.

Figur 1. Antall fedre fordelt etter utbetalte dager¹. Barn født i aktuelt halvår. Uavhengig av dekningsgrad

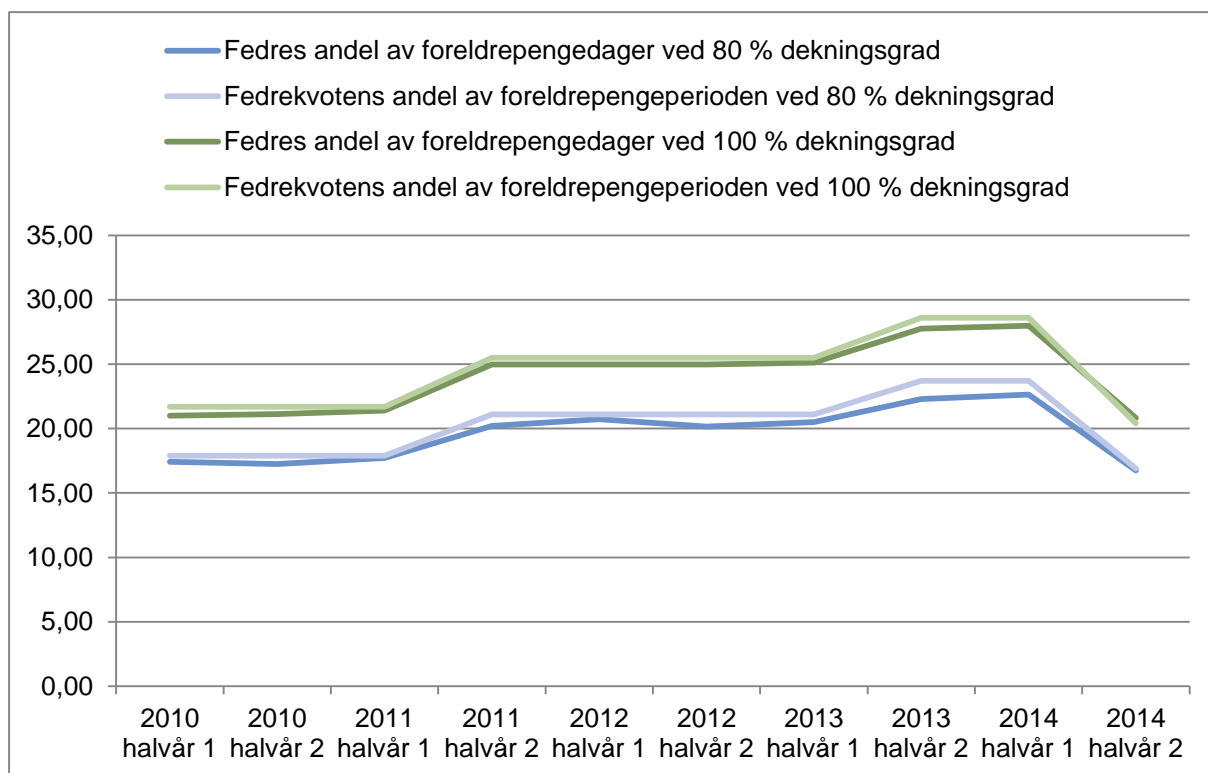
Kilde: NAV

¹ For barn født etter 2. halvår 2014 kan det komme små justeringer i dette bildet, da noen av fedrene ikke er ferdig med uttaket sitt. Man kan ta ut foreldrepenger fram til barnet fyller tre år.

Figur 2 viser tydelig samsvar mellom fedres uttak og det regelverk som gjelder. Fedrekvoten er vist som andel av foreldrepengeperioden ved 100 prosent lønn og ved 80 prosent lønn, sett i forhold til det regelverk som gjelder det halvåret barnet er født. Fedres andel av foreldrepengeperiodene defineres som summen av fedrenes dager delt på summen av mors og fars dager. Fedre som ikke benytter sin rett til å ta ut foreldrepenger er inkludert i beregningen.

Fedrekvotens andel av stønadsperioden ved 80 prosent dekningsgrad er lavere ettersom stønadsperioden er lengre, samtidig som fedrekvoten er like lang som ved 100 prosent dekningsgrad.

Figur 2. Fedres andel av foreldrepengeperioder sammenlignet med fedrekvotens andel av foreldrepengeperioden. 80 og 100 % dekningsgrad

Kilde: NAV

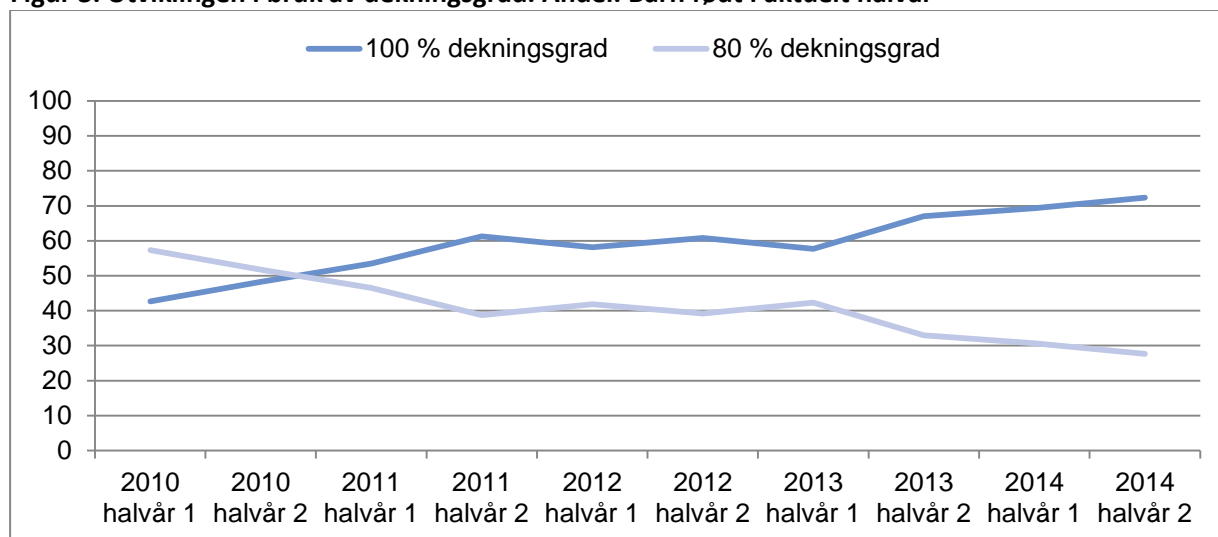
Stadig flere velger 100 prosent dekningsgrad

Ved uttak av foreldrepenger kan foreldre velge mellom 80 prosent og 100 prosent dekningsgrad/lønnskompensasjon inntil 6 G (grunnbeløpet i folketrygden). Valget mellom 80 og 100 prosent dekningsgrad må tas idet en søker om foreldrepenger, og gjelder for hele foreldrepengeperioden for begge foreldre.

Tidligere valgte flertallet av foreldre 80 prosent lønnskompensasjon og lengre stønadsperiode. I 2011 endret uttaksmønsteret seg, og flertallet av foreldrepengeperiodene valgte nå kortere stønadsperiode og 100 prosent lønn. Som figur 3 viser er det nå i overkant av 70 prosent av foreldrene som velger 100 prosent dekningsgrad. Det kan være flere årsaker til at foreldre velger kortere stønadsperiode og full lønn. Den totale utbetalingen av foreldrepenger blir høyere ved å velge 100 prosent dekningsgrad. Noen velger ulønnet permisjon i etterkant av

foreldrepengeperioden, og dermed forlenger perioden sammen med barnet på den måten. Det kan muligens også være slik at foreldrepermisjonens lengde på 49 uker (gjeldende regelverk) for mange foreldre oppleves som tilstrekkelig.

Figur 3. Utviklingen i bruk av dekningsgrad. Andel. Barn født i aktuelt halvår

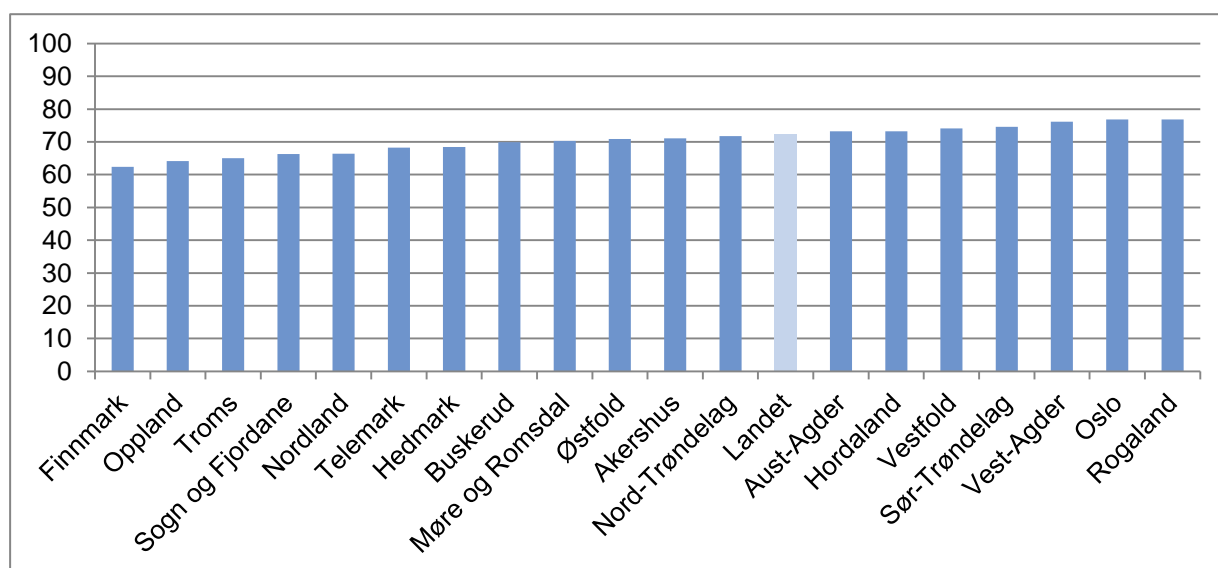

Kilde: NAV

Som grunnlag for figur 4 er det benyttet antall fedre med 100 prosent dekningsgrad, sett i forhold til totalt antall fedre med foreldrepenger i det aktuelle fylket.

I Rogaland, Oslo og Vest-Agder var det flere enn 3 av 4 foreldrepar som valgte full lønn (inntil 6 G) og kortere foreldrepermisjon for barn som ble født 2. halvår 2014. I Oppland og Finnmark var det færre enn 65 prosent av foreldrene som valgte full lønn. For landet som helhet var det 72,4 prosent av foreldrene som valgte kortere stønadsperiode og økt lønnskompensasjon. De resterende valgte 80 prosent dekningsgrad.

Figur 4. Andel fedre med 100 % dekningsgrad. Fylke. Barn født 2. halvår 2014

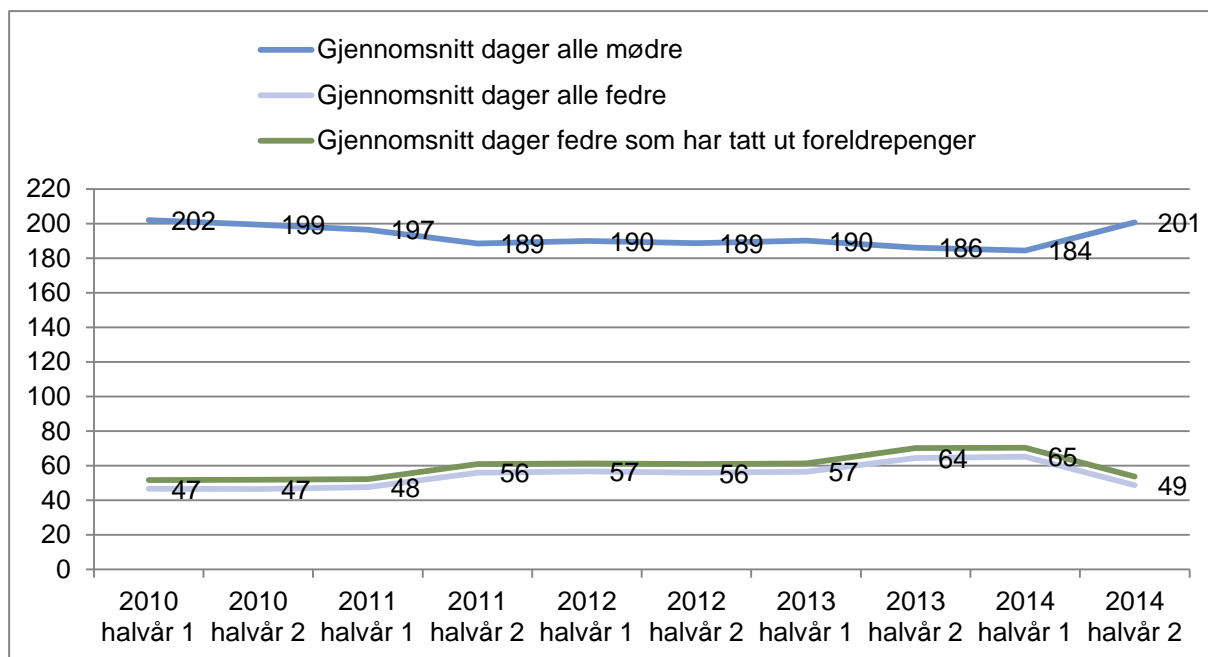
Kilde: NAV

Gjennomsnittlig antall dager

Fedrekvoten ble økt fra 50 til 60 dager 1. juli 2011, og fra 60 til 70 dager 1. juli 2013. Ved begge disse endringene økte fars gjennomsnittlige uttak av antall dager med foreldrepenger, mens gjennomsnittlig antall dager for mor ble redusert. Reduksjon av fedrekvoten 1. juli 2014 viser motsatt effekt. Gjennomsnittlig antall dager med foreldrepenger øker for mor, og avtar for far. Tallene i figuren representerer snittdager for alle mødre og snittdager for *alle* fedre.

Fedre som ikke tar ut noen dager trekker gjennomsnittet ned, men ikke i vesentlig grad.

Figur 5. Gjennomsnittlig antall dager med foreldrepenger for mor og far. Barn født i aktuelt halvår.

Kilde: NAV

Andel fedre som tar ut foreldrepenger

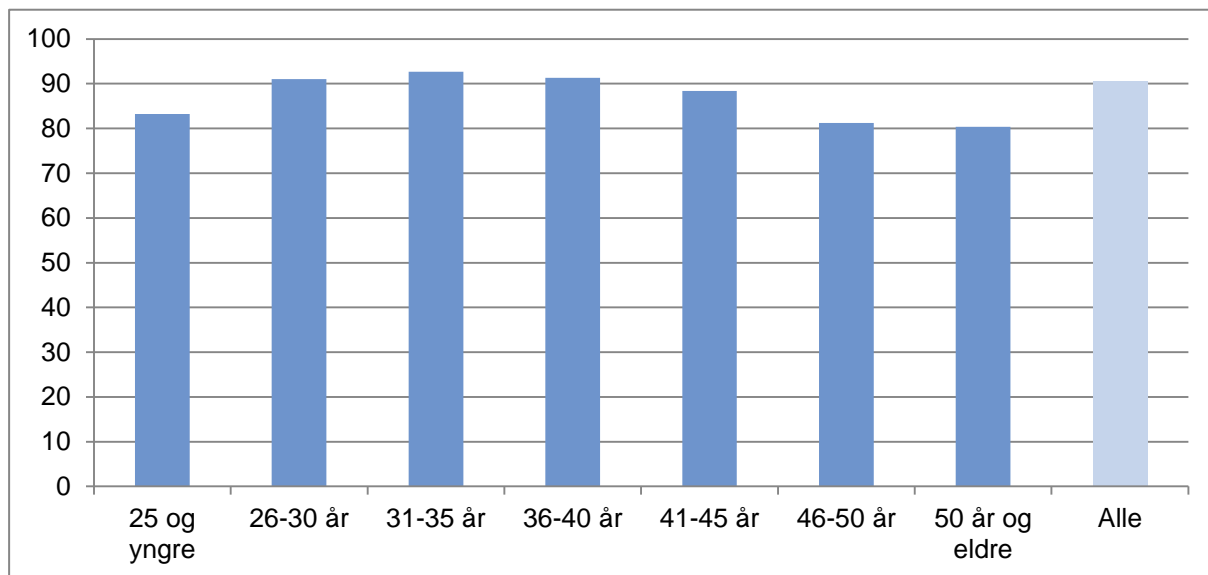
Fordeling på alder, inntekt og fylke gjelder fedre hvor det er registrert at far har hatt et uttak med foreldrepenger på minst én dag, uavhengig av dekningsgrad.

Alder

Som figur 6 viser er det fedre i aldersgruppen 31-35 år som helst tar ut foreldrepenger, nesten 93 prosent av fedrene i denne aldersgruppen har valgt å ta ut foreldrepenger. I aldersgruppene 26 til 40 år samlet er det over 90 prosent som velger uttak. I de yngste og eldste aldersgruppene er det færre personer, og her er det også en noe lavere andel fedre som tar ut foreldrepenger.

Dersom en ser alle aldersgruppene samlet er det rundt 91 prosent av fedrene som velger tid sammen med barnet, og tar ut foreldrepenger.

Figur 6. Andel fedre som tar ut foreldrepenger. Alder. Barn født 2.halvår 2014.

Kilde: NAV

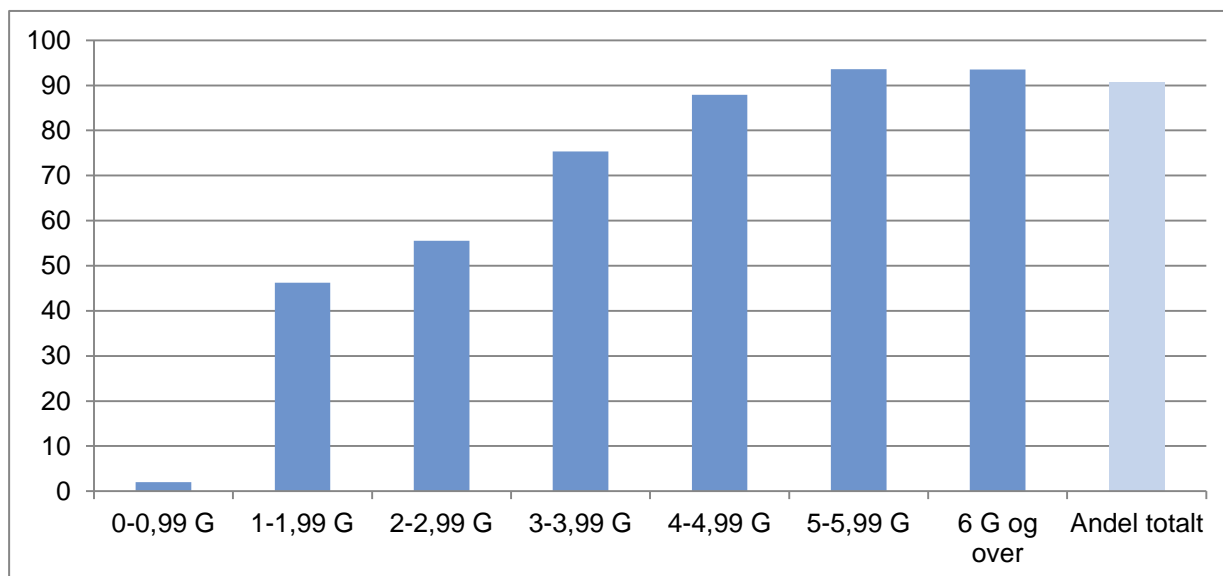
Inntekt

Fedre med inntekt på fem G eller mer utgjør den største gruppen, og det er også de som i størst grad tar ut foreldrepenger. Om lag 93 prosent i denne gruppen tar ut foreldrepenger. Rundt 88 prosent av fedrene med inntekt på 4 - 4,99 G tar ut foreldrepenger.

Som inntektsgrunnlag er det sett på inntekt for fedrene i 2013, 2014 og 2015. Det er så valgt det høyeste inntektsåret av de tre årene, regnet i G. Inntektene omfatter kun pensjonsgivende inntekt.

Uavhengig av barnets fødselstidspunkt kan en si at fedre med høy inntekt i større grad tar ut foreldrepenger enn fedre med lavere inntekt.

Figur 7. Andel fedre som tar ut foreldrepenger. Inntekt. Barn født 2. halvår 2014

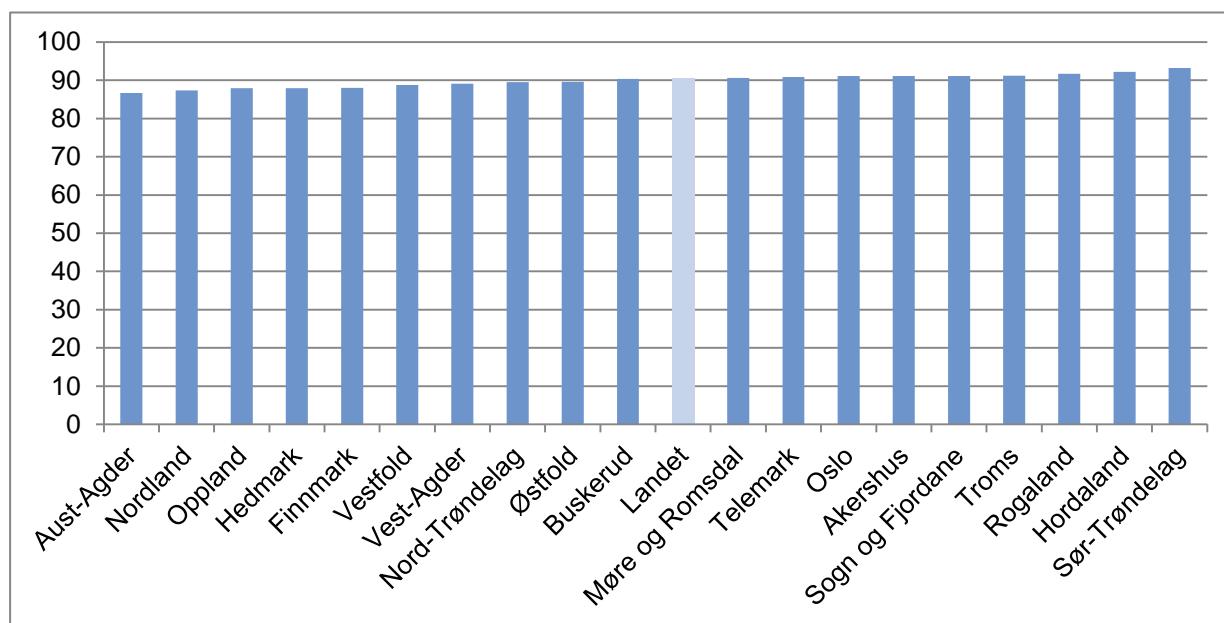
Kilde: NAV

Fylke

Det er ingen store forskjeller mellom fylkene. Andelene varierer mellom 87 og 93 prosent, og for landet som helhet er andelen rundt 91 prosent. Andelene refererer seg til fedre som har tatt ut foreldrepenger sett i forhold til fedre med rett til foreldrepenger i det aktuelle fylket.

En tendens er at fedrene i de større byene i noe større grad benytter seg av rettighetene til å ta ut foreldrepenger.

Figur 8. Andel fedre som tar ut foreldrepenger. Fylke. Barn født 2. halvår 2014.

Kilde: NAV

Fedres andel av foreldrepermisjonen

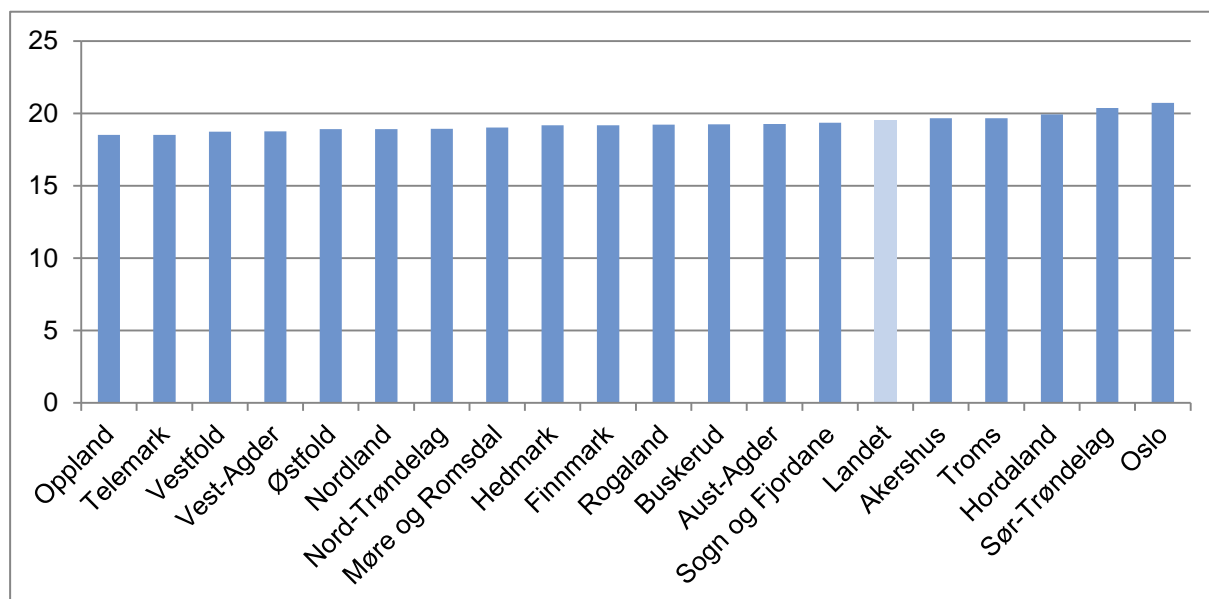
Fars andel av foreldrepengeperioden er definert som summen av fedrenes dager delt på summen av mors og fars dager. Fedre med rett til foreldrepenger, men som ikke har tatt ut noen dager, er inkludert.

For landet som helhet tar fedrene ut 19,5 prosent av foreldrepengeperioden, dvs. av samlet uttak for mor og far. Resten går til mor.

Det er fedre i fylker med de større byene som tar ut mest, i tillegg til Akershus. Fem av fylkene ligger over snittet for landet, mens fedre i Telemark og Oppland tar ut minst, men er likevel bare ett prosentpoeng lavere enn snittet for landet.

Vi vet at fedre i enkelte fylker i større grad benytter gradert uttak enn fedre i andre fylker. Blant annet benytter fedre i Agder-fylkene denne ordningen godt. Vi viser også til figur 2 som viser fedres andel av foreldrepengedager sett i forhold til fedrekvotens andel av stønadsperioden.

Figur 9. Fedres andel av foreldrepengedager. Fylke. Barn født 2. halvår 2014.

Kilde: NAV

Gradert uttak

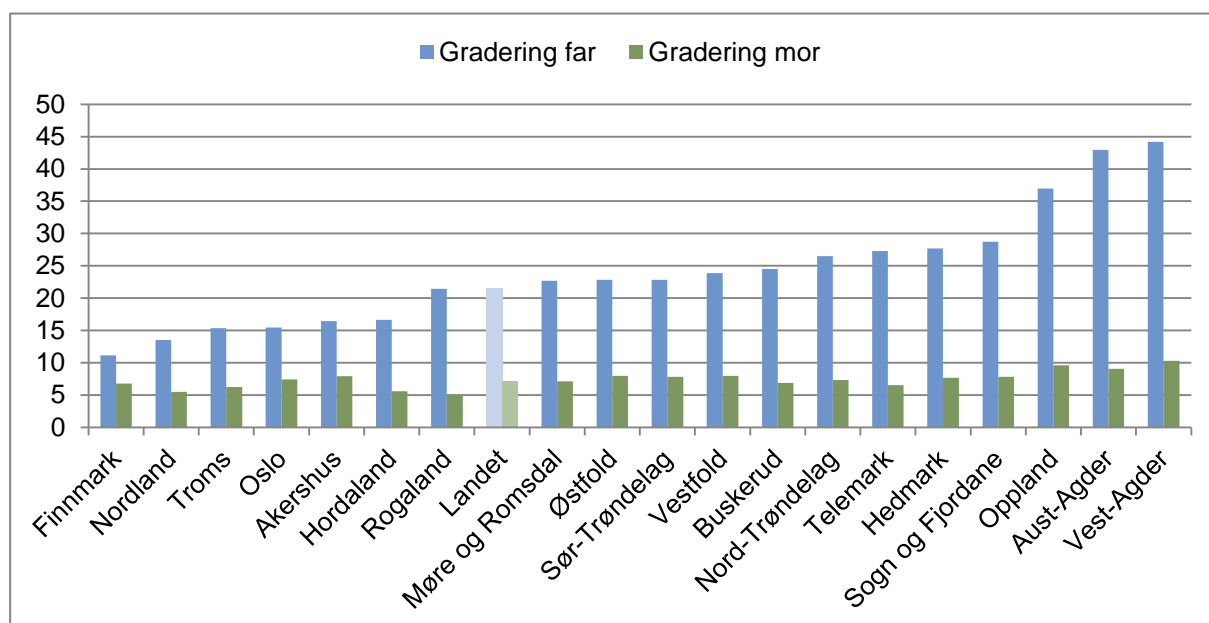
Gradert uttak gir mulighet til å kombinere arbeid med omsorg for barn, og dermed ta ut foreldrepenger i perioder fram til barnet fyller tre år (se faktaboks). Foreldrepengene reduseres i forhold til hvor mye en jobber, slik at foreldrepengene fordeles utover et lengre tidsrom. Figur 10 gir oversikt over hvilke fylker som i større eller mindre grad benytter seg av ordningen med gradert uttak.

Av fedre som fikk barn 2. halvår 2014 var det gjennomsnittlig 21,5 prosent som valgte gradert uttak av foreldrepenger. Andelene gjelder fedre med gradert uttak sett i forhold til fedre med foreldrepenger totalt i det aktuelle fylket. Som det fremgår er det store geografiske forskjeller når det gjelder gradert uttak. Fedre i Agder-fylkene og Oppland velger oftere gradert uttak enn fedre i andre fylker. Mens 44 prosent av fedrene i Vest-Agder valgte gradert uttak, var det bare 11 prosent av fedrene i Finnmark som gjorde det samme.

Også mødrene i Agder-fylkene og i Oppland valgte oftere gradert uttak.

Det er her ikke skilt på om foreldrene har 100 eller 80 prosent dekningsgrad.

Figur 10. Andel fedre og mødre med gradert uttak i forhold til fedre og mødre med foreldrepenger i fylket. Barn født 2. halvår 2014

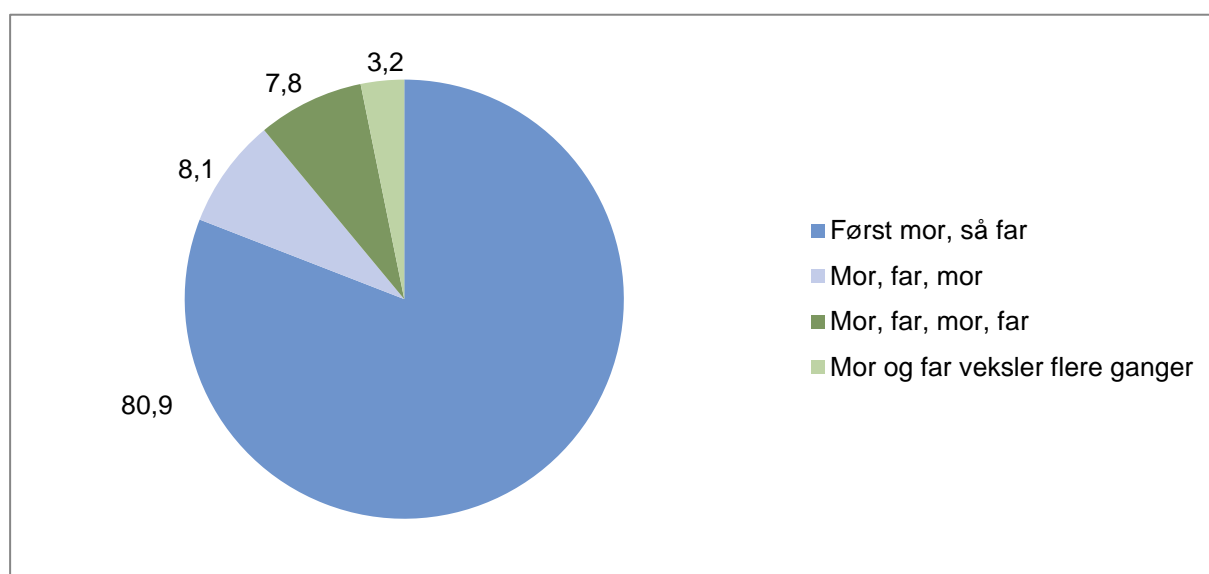

Kilde: NAV

Mors og fars uttaksmønstre i foreldrepengerperioden

8 av 10 foreldrepar til barn født 2. halvår 2014 valgte å fordele foreldrepermisjonen slik at mor tok første del av permisjonen og far siste del. I 8,1 prosent av tilfellene var det mor som tok både første og siste del av permisjonen. En nesten like stor andel av foreldrepene (7,8 prosent) valgte å skifte et par ganger mellom mor og far, mens 3,2 prosent av foreldrepene vekslet flere ganger på å være hjemme med barnet i permisjonstiden. Figuren omfatter foreldre der begge har hatt en utbetaling av foreldrepenger.

Figur 11. Andel foreldrepar og deres uttaksmønstre. Barn født 2. halvår 2014.

Kilde: NAV

Når starter far sitt uttak etter at mor er ferdig med permisjonen?

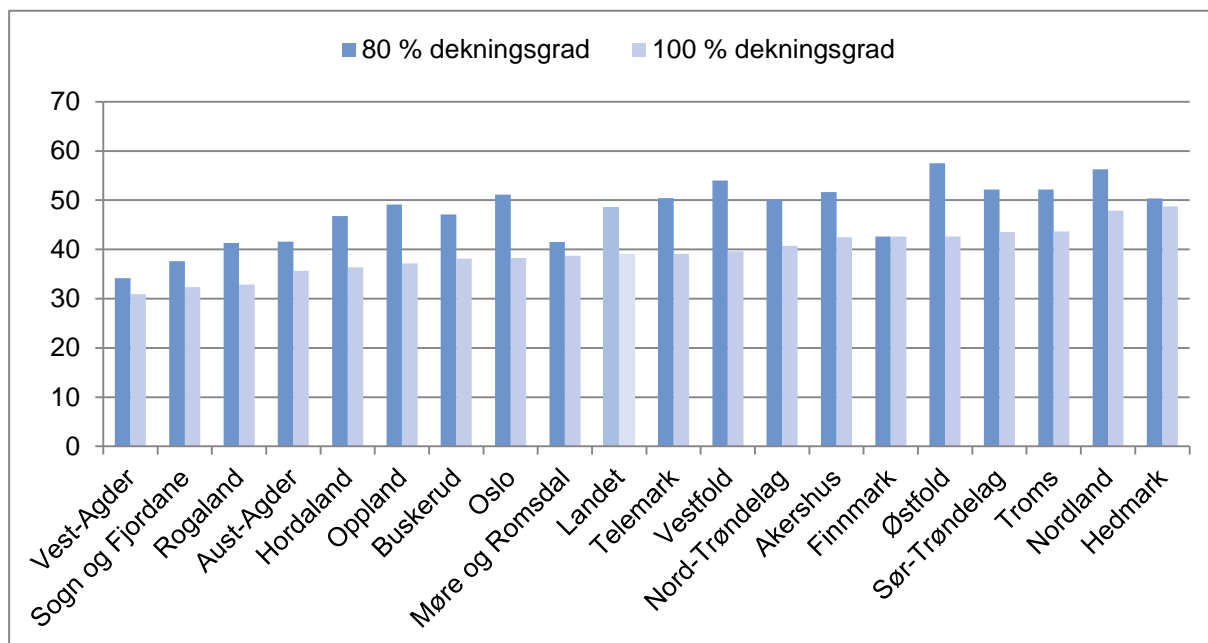
8 av 10 foreldrepar velger altså at mor tar hele sitt uttak før far begynner sitt uttak. For de familiene som har valgt 80 prosent dekningsgrad starter om lag halvparten av fedrene på landsbasis sitt uttak dagen etter at mor er ferdig, eller kun med helgen i mellom.

Tilsvarende er om lag 40 prosent av fedrene i gang med permisjonen innen 3 dager etter mors siste permisjonsdag når familien har valgt 100 prosent dekningsgrad. Det kan tyde på at det er mer vanlig å ha et opphold mellom mors og fars permisjon ved 100 prosent dekningsgrad, og muligens kan dette være ulønnet permisjon.

Det er til dels store variasjoner mellom fylkene, men gjennomgående er en mindre andel av fedrene i gang med sitt uttak innen 3 dager når man har valgt 100 prosent dekningsgrad. Unntaket er fedre i Hedmark og Finnmark hvor forskjellen er liten mellom de to dekningsgradene.

Fedre i Vest-Agder er gruppen hvor lavest andel fedre starter sitt uttak dagen/helga etter at mor er ferdig med sitt uttak. Dette gjelder både ved 80 og ved 100 prosent dekningsgrad. Størst andel som kommer raskt i gang finner vi blant fedre i Østfold ved 80 prosent dekningsgrad, og i Hedmark ved 100 prosent dekningsgrad. Se figur 12.

Figur 12. Andel fedre som starter uttak av foreldrepenger innen tre dager etter mors siste utbetaling. Fylke. Barn født 2. halvår 2014

Kilde: NAV

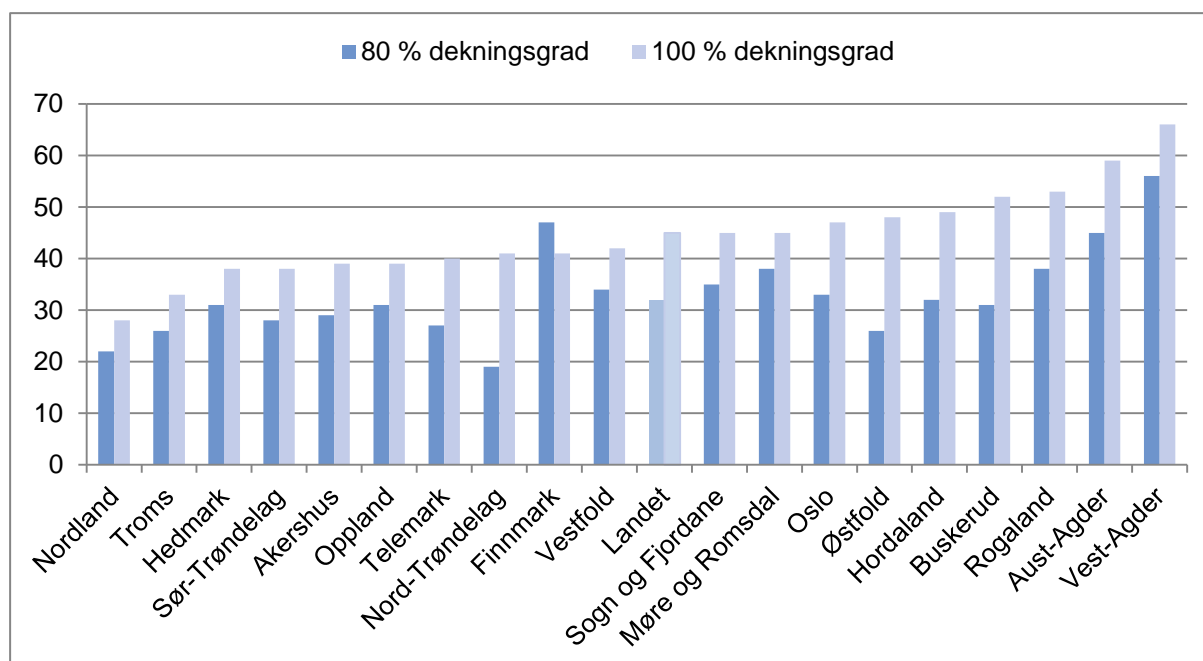
Utgangspunktet for figur 13 er det samme som i figur 12, de 8 av 10 familiene hvor far har oppstart av sin permisjon i etterkant av mors permisjon.

Dersom far ikke starter sitt uttak av foreldrepenger dagen/helga etter at mor slutter sin foreldrepermisjon er det ofte en betydelig pause mellom mors siste permisjonsdag og fars første. For landsgjennomsnittet går det 32 dager før 2/3 av fedrene med 80 prosent dekningsgrad er i gang med sitt uttak, og 45 dager når familiene har valgt 100 prosent dekningsgrad. Det betyr at 1/3 av familiene lar det gå mer enn halvannen måned fra mor er ferdig med sin foreldrepermisjon til far starter sin del

av foreldrepermisjonen. For alle fylker unntatt Finnmark er perioden lengst før 2/3 av fedrene er i gang med permisjonen etter at mor var ferdig når familiene har valgt 100 prosent dekningsgrad. Til dels ganske betydelig lengre enn når man velger 80 prosent – over 3 ukers forskjell i Østfold, Nord-Trøndelag og Buskerud.

I Vest-Agder er 1/3 av fedrene ennå ikke i gang med sin permisjon 66 dager etter at mødrene med 100 prosent dekningsgrad avsluttet sin permisjon, og 56 dager ved 80 prosent dekningsgrad. Dette er lengst tid for begge dekningsgradene.

Figur 13. Antall dager fra mors siste uttak av foreldrepenger til 2/3 av fedrene starter sitt uttak, fordelt på dekningsgrad og fylke. Barn født 2. halvår 2014

Kilde: NAV

Hvor gammelt er barnet når mor og far har siste uttak av foreldrepenger?

De fleste foreldre velger å avslutte foreldrepengerperioden innen 24 måneder. For barn født 2. halvår 2014 var 99,8 prosent av mødrene og 95,9 prosent av fedrene ferdige med sitt uttak da barnet var 2 år. Svært få foreldre velger å benytte perioden på 3 år fullt ut.

Både Figur 14 og 15 viser barnets alder ved siste uttak av foreldrepenger for mor og far ved 100 prosent dekningsgrad. Figur 15 er konsentrert om perioden hvor flest foreldre har sitt siste uttak av foreldrepenger for aktuelt barn.

Ved utvidelse av fellesperioden (valgfri periode) med 8 uker fra og med 1. juli 2014, ble 4 uker overført fra fars fedrekvote og 4 uker fra mors mødrekvote. Vi ser at mors uttak øker med 4 uker for barn født 2. halvår 2014 sammenlignet med uttak for mødre til barn født 1. halvår 2014. De 4 ukene som mor øker sitt uttak med må sees i sammenheng med reduksjon av fedrekvoten og økning av valgfri periode fra 1. juli 2014. Det ser dermed ut til at valgfri periode i hovedsak benyttes av mødrene.

Mødrene har i stor grad likt uttaksmønster. For de som fikk barn i 1. halvår 2014 var i overkant av 57 prosent av mødrene ferdige med sin permisjon da barnet var 7 måneder. Tilsvarende var det 63

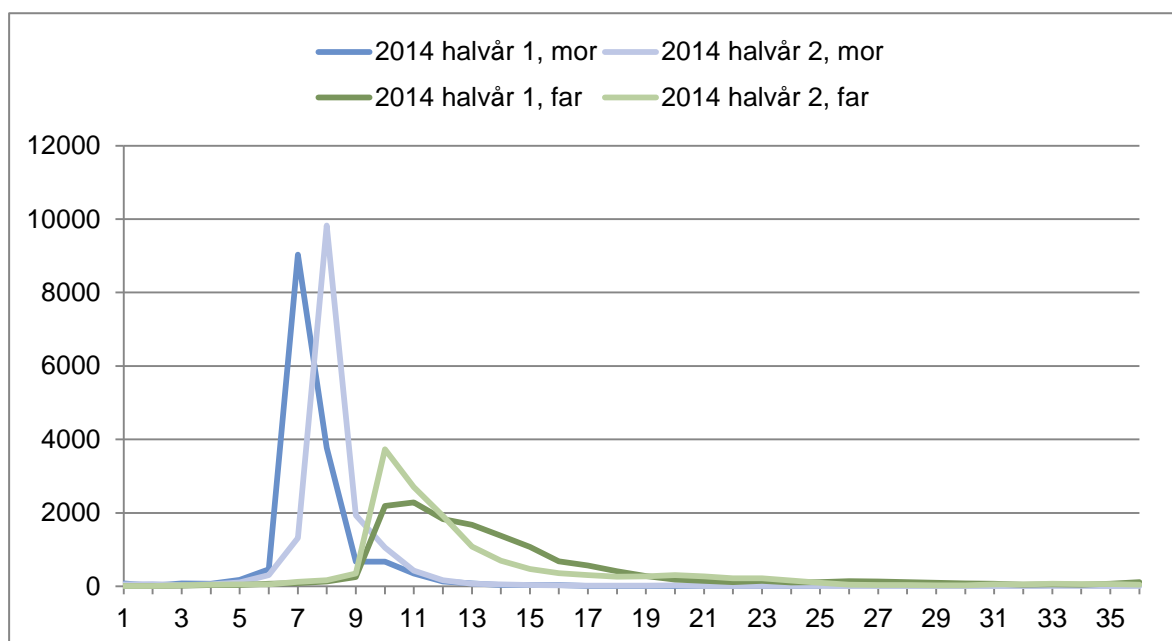
prosent av mødrene som fikk barn 2. halvår 2014 som var ferdige med permisjonen da barnet var 8 måneder.

Fedre har et langt mer uensartet uttaksmønster. Som vi har sett velger fedre i langt større omfang gradert uttak. Dette kombinert med ulikt tidspunkt for oppstart av permisjonen fører til at barnets alder varierer mer når far er ferdig med sin permisjon.

Figuren viser at mange fedre avslutter stønadperioden ved 45/46 uker, som er full stønadsperiode, med fradrag av 3 uker før fødsel (se faktaboks). Dette er de fedre som starter rett etter at mor er ferdig med sin permisjon, og som ikke tar gradert uttak. Ved samme tidspunkt er det en del mødre som avslutter sin permisjon (se figur 15). Det gjelder familier hvor mor tar første og siste periode.

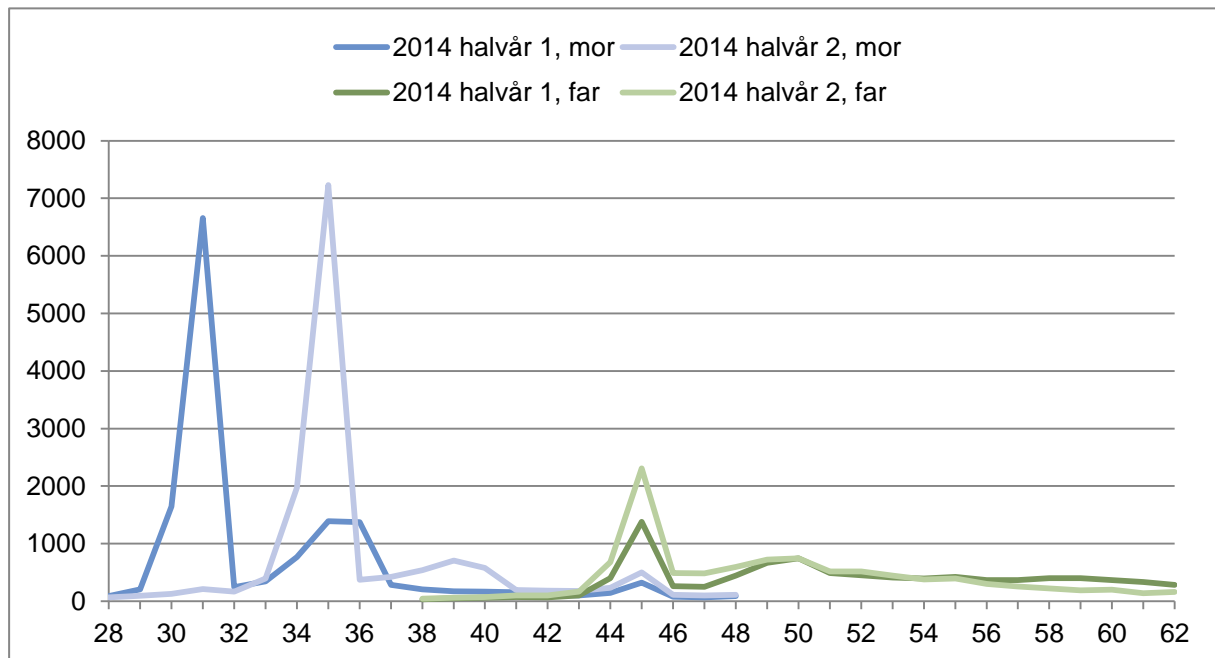
Vi har sett et tilsvarende mønster også om en ser på foreldre som har valgt 80 prosent dekningsgrad.

Figur 14. Antall mødre og fedre. Barnets alder i måneder ved mors og fars siste utbetaling av foreldrepenger. Barn født 1. eller 2. halvår 2014. 100 prosent dekningsgrad

Kilde: NAV

Figur 15. Antall mødre og fedre. Barnets alder i uker ved mors og fars siste utbetaling av foreldrepenger. Barn født 1. eller 2. halvår 2014. 100 prosent dekningsgrad.

Kilde: NAV